

# Francouzská zahraniční politika od konce studené války

Adaptace Francie na nové  
bezpečnostní prostředí v  
Chiracově éře



# Gaullismus ve francouzské zahraniční politice

- Jeho primárním cílem je dosažení nezávislosti a prestiže Francie.
- Projevem těchto cílů v praxi je:
  - 1) *Omezení zahraničního vlivu ve strategických oblastech;*
  - 2) *Naplňování národních zájmů Francie jako primární cíl zahraniční politiky;*
  - 3) *Eliminace vlivu USA na francouzskou politiku a odmítání podřítit se americkému vlivu;*
  - 4) *Balancování mezi západním a východním blokem, které Francii zajistí specifické postavení a maximální suverenitu;*
  - 5) *Ofenzivní diplomacie založená na permanentní demonstraci síly a „národní velikosti“ Francie;*
  - 6) *Instrumentální využití multilateralismu;*
- Gaullismu po De Gaullovi se ve smyslu názorového proudu rozdělil na dvě hlavní skupiny. Zatímco tradicionalisté (les anciens) se stále snaží co nejvěrněji reflektovat De Gaullovu koncepci zahraniční politiky, modernisté (les modernes) upozorňují na proměnu mezinárodního systému, mocenský pokles Francie a nutnost reformy zahraniční politiky.
- Gaullismus ve své modifikované formě zůstává primárním proudem, ale v rámci tohoto proudu existuje diverzifikace názorů, přičemž největší spor panuje ohledně podoby a reformy zahraniční politiky.
- Sarkozyho zahraniční politika reflektovala názory modernistů, k nimž lze řadit samotného prezidenta.

# Některé základní pojmy týkající se francouzské zahraniční politiky

- Gaullistický triptych = je základem současné francouzské zahraniční a bezpečnostní politiky.
- Důraz je v jeho rámci kladen na: 1) mezinárodní status; 2) solidarita; 3) jedinečnost;
- Je třeba tento pojem odlišovat od tzv. gaullistické syntézy, která charakterizovala bezpečnostní politiku V. republiky v období studené války;
- Védřinismus = pojem spjatý s působením a názory Huberta Védřina, bývalého ministra zahraničí a klíčového zahraničně politického experta Socialistické strany. Řada Védřinových myšlenek byla zakomponována/je v souladu se Sarkozyho reformulací dosavadní gaullistické koncepce zahraniční politiky.

# Védrinismus

- Védrinův vztah ke gaullismu je nejednoznačný. Sám se za gaullistu neoznačuje, nicméně respektuje vybrané prvky gaullistického myšlení, a to především v oblasti bezpečnostní politiky.
- Současně se kriticky vymezuje proti tzv. „kouchnerismu“ (důraz na liberální přístup k zahraniční politice, podpora humanitárních intervencí). Védrine v této souvislosti hovoří o potřebě vrátit se k realistické politice a domnívá se, že profilování Francie jako příliš liberálního státu vede ke snížení efektivity zahraniční politiky.
- Ve své knize z roku 2007 píše o tom, že je třeba opustit „přeludy“ normativní politiky a vrátit se ke konceptu realismu.
- Pro Sarkozyho administrativu Védrine vypracoval zprávu věnující se reakci Francie na průběh a důsledky globalizace. V ní doporučuje přehodnocení důrazu na status Francie jako výjimečné země a to s ohledem na skutečnost, že „stát již nemůže jednat zcela samostatně“, musí brát v úvahu preference ostatních aktérů. V zájmu dosažení svých cílů musí Francie iniciovat nová jednání, ale nikoliv rozhodovat sama. K tomuto účelu je nezbytná moderní politika posazování svého vlivu. Angažování v diplomatické oblasti ovšem nevyklučuje ani použití ozbrojené síly, neboť „hard power“ nadále zůstává dominantní ve velké části, obzvláště nezápadního světa.
- Pokud jde o EU, Védrine soudí, že Francie nadále nemůže čekat, že její názory budou považovány za univerzální a v tomto směru jim bude většinou vyhověno. Francie se proto musí mnohem aktivněji účastnit normotvorby v oblasti komunitárního práva a zajistit podobu konsensu tak, aby prosazená pravidla byla v souladu se zájmy Francie.
- Ve svém textu „Spravedlivé místo pro Francii ve světě“ (Védrine, 2008), Védrine definuje efektivní francouzskou politiku jako pragmatickou, bez sklonů k aroganci, která stanoví jasné a objektivně formulované cíle, a umožní tak vykonávat opravdovou politiku vlivu.

# Bílá kniha z roku 1994

- Vydána pravicovou vládou E. Balladura v roce 1994, představovala kompromis mezi tehdejším postojem prezidenta Mitteranda (usiluje o budování evropské bezpečnostní a obranné identity mimo NATO a staví se proti rozšíření NATO o postkomunistické státy střední a východní Evropy) a názory pravicových politiků, včetně J. Chiraca.
- Z hlediska postoje k NATO a evropské bezpečnosti představuje zásadní proměnu francouzské politiky oproti počátku 90. let.
- Podle Bílé knihy má být cílem francouzské politiky v této oblasti:
  - 1) NATO by se mělo stát arénou, v níž dojde k etablování evropské bezpečnostní a obranné identity;
  - 2) NATO se musí adaptovat na nové bezpečnostní prostředí po konci studené války;
  - 3) NATO se musí stát hlavní arénou pro konzultace mezi západoevropskými státy a USA o nejvýznamnějších bezpečnostních otázkách.
  - 4) Podpora rozšíření NATO o další evropské země, včetně bývalých komunistických států ve střední a východní Evropě.
- Mitterand ovšem není ochoten sblížení s NATO nějak zásadněji urychlit = k posunu tak dochází až po zvolení Chiraca prezidentem.

# Neúspěšná snaha Francie o návrat do NATO v 90. letech 20. století

- Chirac od počátku prosazuje rozšíření spolupráce mezi Francií a NATO a připouští opětovný návrat do integrovaného vojenského velení.
- Podmínkou pro návrat je ale reforma NATO, která by vedla k etablování evropské bezpečnostní a obranné identity v rámci organizace.
- Konečným cílem je uskutečnit europeizaci NATO zevnitř = Francii by to umožnilo zařadit se po návratu mezi hlavní „hráče“ v alianci.
- Proces návratu do NATO započal oznámením (1995), že se francouzský ministr obrany opět začne účastnit zasedání Severoatlantické rady a francouzští zástupci se opětovně zapojí do práce uvnitř Vojenského výboru NATO.
- Francie také zahájila jednání s USA ohledně reformy NATO a situaci v bývalé Jugoslávii = výsledkem je, že francouzské vojenské síly působící v rámci mise IFOR v Bosně a Hercegovině byly poprvé od roku 1966 umístěny pod přímé velení NATO.
- Posun při jednáních o reformě NATO na Berlínském summitu v červnu 1996 nejde z pohledu Francie dostatečně daleko při vytvoření autonomní evropské bezpečnostní a obranné identity.
- Ztroskotání francouzsko-amerických jednání v roce 1997. K hlavním sporným bodům patří otázka rozšíření (Francie chce NATO rozšířit o pět nových členů, oproti třem prosazovaným USA) a problematika europeizace Jižního velitelství NATO.
- Chirac doma čelí kritice za svou politiku vůči NATO (dle kritiků chce učinit USA „šestnáctým členem EU“) a vítězství socialistů v parlamentních volbách jej přimělo upustit od dokončení návratu do vojenských struktur NATO.
- Ztroskotání snah o návrat do NATO neznamená konec francouzsko-americké spolupráce = Francie spolupracuje na přípravě nové strategické koncepce NATO z roku 1999 a obě velmoci se shodly na vojenském zásahu proti Srbsku kvůli Kosovu v roce 1999.

# Francie a válka na Balkáně

- Na konci Mitterandova prezidentství lze francouzskou politiku ve vztahu ke konfliktu v bývalé Jugoslávii označit za zdrženlivou.
- Francouzská zahraniční politika se zpočátku soustředila na zachování pokračující existence bývalé Jugoslávie. Francie zaujímala společně s VB negativní postoj k možné nezávislosti svazových republik a k uznání přistoupila až poté, co jí německá politika v této otázce nedala na výběr.
- I poté je francouzská politika ovlivněna historickým francouzsko-srbským přátelstvím, stejně jako předpokladem, že Srbové rychle zvítězí. Francie nicméně na půdě OSN sehrála významnou roli při schválení vzniku mise UNPROFOR (únor 1992), do níž poskytla vůbec největší vojenský kontingent.
- Krvavý průběh konfliktů na území Bosny a Chorvatska vede k erozi prosrbské podpory v Paříži. Velitel francouzských jednotek v Bosně generál Morillon si vynutil přístup do obležené Srebrenice, což vyústilo v dohodu mezi Francií a Německem o vytvoření bezpečnostních zón na ochranu civilního obyvatelstva a o rozšíření mandátu mise UNPROFOR.
- Francie nicméně nadále nesouhlasí s německými návrhy na zrušení zbrojního embarga a Mitterand se staví nerozhodně k možnému vojenskému zásahu NATO v Bosně.
- Změna francouzské politiky po zvolení J. Chiraca prezidentem = Chirac otevřeně přiznal kolektivní selhání politiky Západu v Bosně a Hercegovině, podpořil leteckou operaci proti jednotkám bosenských Srbů a Francie se v prosinci roku 1995 zapojila do alianční vojenské operace IFOR (SFOR) v této zemi.
- Francie se aktivně účastnila jednání o konfliktu v Kosovu v rámci Kontaktní skupiny – v červenci 1998 pak společně s Německem představila iniciativu, která měla donutit strany konfliktu jednat o zásadních záležitostech.
- Francie se účastnila vojenské operace Allied Force proti Srbsku. Chirac označoval srbský režim za příčinu konfliktu v Kosovu a zdůrazňoval význam této operace z hlediska udržení demokratických hodnot a dodržování lidských práv.
- Odklon od předchozího důrazu na dodržování mezinárodního práva.
- Konflikt v Kosovu opětovně oživil zájem Francie prohlubovat bezpečnostní spolupráci v rámci EU (deklarace ze Saint-Malo z prosince 1998).

# Chiracova arabská politika

- Chirac se během svého prezidentství snaží zvýšit francouzskou prestiž a vliv na Blízkém východě v reakci na oslabení francouzského postavení po válce v Perském zálivu.
- Východiskem francouzské arabské politiky se stal **Chiracův projev v Káhiře (1996)**:
  - - arabskou politiku v něm Chirac staví do centra francouzského zahraniční politiky;
  - - v rámci projevu Chirac vyzdvihuje politiku sebeurčení a koncept panarabské jednoty;
  - - zdůrazňuje francouzskou spřízněnost s regionem s ohledem na velkou francouzskou muslimskou populaci;
- Časté státní návštěvy regionu. Francie se současně snaží nabízet jako zprostředkovatel diplomatických řešení různých krizí a konfliktů v regionu (iniciativa ministra zahraničí Hervého de Charette s cílem ukončit konflikt mezi Izraelem a hnutím Hizballáh na izraelsko-libanonské hranici v roce 1996).
- Významným aspektem francouzské politiky je odmítavý postoj vůči uplatňování sankcí ze strany USA a dalších zemí vůči jednotlivým zemím regionu:
  - - Francie stojí v čele opozice evropských států proti snaze USA uplatňovat sankce vůči společnostem, které investovaly v Íránu.
  - - Francie se jedním z hlavních oponentů americko-britské politiky vůči Husajnovu režimu v Iráku. Francie sice hodnotí Husajnov režim kriticky, ale nemá zájem na jeho svržení. Z pohledu Francie je důležité, aby se Irák začal chovat jako odpovědný člen mezinárodního společenství.
- Francie se v tomto období snaží ve stále větší míře využívat EU jako platformu pro realizaci francouzských zahraničně-politických cílů v regionu.



# Francie a válka proti Iráku v roce 2003

- Dlouhodobý nesoulad mezi americkou a francouzskou politikou vůči Iráku.
- Teroristické útoky z 11. září 2001 sice vyvolaly i ve Francii vlnu solidarity a ochotu pomoci USA v Afghánistánu, zájmy obou zemí v otázce Iráku nicméně zůstávají i nadále rozdílné.
- Paříž se ale navzdory zveřejnění americké Národní bezpečnostní strategie a dalším signálům ze strany USA nedomnívá, že Bushova administrativa bude skutečně usilovat o změnu režimu v Iráku.
- Francouzská spolupráce na vzniku rezoluce OSN č. 1441 = cílem Francie je přimět Irák ke splnění dřívějších rezolucí OSN a k likvidaci zbývajících iráckých zbraní hromadného ničení.
- V případě irácké nespolupráce je Francie připravena připojit se na stranu USA v vojenské akci proti Iráku.
- Výsledky inspekcí OSN jsou ale z pohledu Francie důkazem, že vojenský zásah nutný není a ospravedlnění pro něj neexistuje.
- Rozhodnutí Bushovy administrativy pro vojenský zásah Francii překvapilo. Chirac se v reakci rozhodl aktivně vystupovat proti USA a Francie hraje klíčovou roli při vytváření jednotné fronty států oponujících vojenskému zásahu.
- A) Problematická operace z pohledu mezinárodního práva;
- B) Vnitropolitická situace ve Francii;
- C) Možné ohrožení francouzských zájmů na Blízkém východě;
- D) Postoj Německa a možnost posílení francouzsko-německých vztahů;
- Roztržka ohledně Iráku nicméně neznamená ukončení dlouholetého francouzsko-amerického bezpečnostního partnerství.